

LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU ȘI ANTIFASCIȘTII DIN ARGEȘ

DUMITRU TUDOR

La Pitești, Lucrețiu Pătrășcanu era cunoscut ca un activist de frunte al Partidului Comunist și cu o îndelungată activitate. În perioada anilor 1930—1940 el a fost trimis de conducerea partidului în mai multe rânduri să sprijine lupta antifascistă în județul Argeș. El venea, câte odată, însoțit de Constantin Agiu care l-a pus în legătură cu Petre Năstăsescu, Chiriac Constantin și alți antifasciști. Lucrețiu Pătrășcanu era stimat în rindurile intelectualilor din Pitești, pentru convingerile sale democratice, pentru inteligența și cultura sa. Prin întâlnirile sale a reușit să creeze un grup de intelectuali antifasciști care au sprijinit acțiunile partidului în timpul ilegalității.

Prin anul 1935 s-a tipărit la Pitești broșura intitulată „Procesul Antifasciștilor”. Pentru tipărirea ei au activat: Chiriac C-tin, Stănescu C-tin și tipograful Ștefan Voiculescu de pe strada D-na Bălașa. Ieșită în 3 000 exemplare, broșura a fost expediată în orașele București, Brașov și Cluj. Pe la sfârșitul anului 1935, sub îndrumarea organizației de partid locale, s-a luat inițiativa înființării unui ziar local, cu o largă colaborare în rindul intelectualilor cu idei progresiste, în scopul răspîndirii printre masele largi de oameni de la orașe și sate a ideilor Partidului Comunist, demascarea propagandei fasciste. Ziarul a primit denumirea „Omul liber”, avînd ca director pe Stănescu Constantin, iar redactarea materialelor se făcea în locuința din strada 1 Mai nr. 6. Ziarul „Omul liber” era scos în număr de 500 exemplare și trimis în toată țara pe anumite adrese și în special în județele Argeș și Mușcel la diferiți cetățeni cunoscuți ca simpatizanți ai democrației, păcii și progresului care urau fascismul. Expedierea acestui ziar se făcea de la sediul organizației locale a P.C.R. din strada Sf. Vineri nr. 8, iar o contribuție însemnată și-a adus-o Valotzi Francisc. Reușind să apară pînă la al șaselea număr, ziarul „Omul liber” a fost împiedicat apoi să mai apară, poliția interzicînd cu brutalitate tipografiai să mai lucreze.

În anii 1934—1936 au fost culese sute de semnături prin care oamenii muncii de diferite categorii sociale se solidarizau cu lupta pentru pace, împotriva războiului și a pericolului fascist. Asemenea acțiuni de solidarizare s-au manifestat pregnant cu ocazia Congresului Universal pentru pace de la Paris, la care erau reprezentate și unele grupări po-

litice din România, ce se pronunțau pentru pace. În funcție de condițiile concrete, în fața cărora se aflau, de interesele specifice ale diferitelor grupări sociale, comuniștii au militat și au găsit calea pentru antrenarea maselor la acțiuni antifasciste. Organizațiile de partid din Cîmpulung, Livezeni și Bădești, au reușit, în anul 1936, să strângă numeroase adeziuni prin care se cerea eliberarea antifasciștilor din închisori. O acțiune asemănătoare s-a organizat împotriva războiului când au fost trimise Comitetului antirăzboinic peste 2 000 de semnături publicate apoi în ziarul „Adevărul“.

Masele muncitoare au înfruntat măsurile organelor represive ale statului burghez-moșieresc, în lupta pentru îmbunătățirea condițiilor de trai, păstrarea și lărgirea libertăților democratice. În 1936 muncitorii de la mina Poienari, cu sprijinul comuniștilor din Cîmpulung, au pornit o acțiune grevistă pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă în subteran și mărirea salariilor. Autoritățile au reprimat însă prin cruzime greva muncitorilor mineri. Legiunea de jandarmi Mușcel l-a arestat pe Ticu Apostol Ion, internându-l la închisoarea din Iași, iar alți patru muncitori din Cîmpulung au fost arestați și torturați pentru manifestele răspindite în curțile minerilor de la Întreprinderea Pescăreasa. Printre materialele de propagandă trimise de Petre Năstăsescu de la Pitești spre Cîmpulung, primite de Iulian Vasilescu, erau : „Scînteia“ care avea ca lozincă scrisă cu roșu pe prima pagină „Trăiască frontul unic antifascist“ și două din manifestele Comitetului Central al P.C.R., iar în orașul Pitești se răspindise un manifest al Comitetului județean Argeș al partidului comunist.

În pofida teroarei, activitatea antifascistă a continuat, împletindu-se cu lupta pentru revendicări a maselor muncitoare. La Întreprinderea textila Găvana s-a declanșat în 1936 greva muncitorilor. Prin legăturile sale, organizația de partid din Pitești a sfătuit pe muncitorii înaintați să folosească arma lor de luptă, greva, împotriva salariilor de mizerie, amenzilor, concedierilor, bătăilor și a altor umilințe. Astfel, la îndemnul comuniștilor, muncitorii și muncitoarele au ieșit în stradă, au venit cu toții la prefectură în număr de 500. Apoi s-a format o delegație din rîndul muncitorilor care a mers la București însoțită de Theo Simionescu. Acțiunea muncitorilor a fost susținută de ziarul local „Omul Liber“. În acelaș timp sînt arestați pentru activitatea lor printre țărani, soții Dora și Constantin Manda din comuna Livezeni, de plutonierul de jandarmi Chiroiu, înaintîndu-i Tribunalului Mușcel. Se fac percheziții asupra locuinței lui Radu Vochin din comuna Rădești, de către șeful postului de jandarmi Boteni, plutonierul Lăzăroiu. Minerii de la Uzina de uscarea a cărbunelui din Bazinul carbonifer Schitu-Golești au cerut mărirea salariilor, înaintînd un memoriu în acest sens. Direcția minelor a respins memoriul minerilor, motivînd aceasta prin lipsă de fonduri. Minerii nu s-au lăsat intimidați și după o săptămînă au intrat în grevă, avînd în frunte pe Hulubeanu Petre. Direcțiunea întreprinderii a refuzat să trateze cu reprezentanții muncitorilor. Directorul Paul Stroe îi spunea muncitorului Hulubeanu Petre că nu poate vorbi cu el întrucît este comunist. Greviștii, însă, oprind mașinile au încetat orice activitate în uzină. Luînd act de hotărîrea muncitorilor, direcțiunea minelor a acceptat discuțiile și după șase ore de tratative, greviștii au obținut mărirea sa-

lariilor. Sindicatele, în această perioadă, luptau pentru respectarea dreptului muncitorilor la repaus duminical, asigurări sociale, concedii plătite, etc. Aceste acțiuni au avut influență asupra îmbunătățirii parțiale a condițiilor de trai și creșterii conștiinței de clasă a muncitorilor, frinarea influenței reacțiunii, misticismului și propagandei fasciste.

De la început P.C.R. a văzut în fascismul german un mare pericol pentru destinele popoarelor din Europa și a preconizat o politică de măsuri eficace privind întărirea capacității de apărare a țării, organizarea rezistenței armate împotriva unui eventual atac din partea Germaniei hitleriste. P.C.R. a militat pentru întărirea combativității și vigilenței maselor muncitoare, sporirea sprijinului acordat unor organizații și asociații pentru obținerea revendicărilor ce preocupau diverse categorii sociale. Printre acțiunile întreprinse se înscrie poziția luată în anul 1937 de comuniștii din comuna Livezeni în frunte cu Manda Constantin care au distrus stocurile de ziare fasciste ce veneau în centrul Livezeni așa cum au fost „Porunca vremii” și „Sfarmă piatră”. Tot sub influența partidului, prin Lucrețiu Pătrășcanu și Constantin Agiu, a luat ființă la Pitești organizația de masă „Blocul Democratic” prin care se puteau organiza întruniri publice și trezirea în mase a conștiinței despre pericolul ce-l reprezenta fascismul pentru omenire. Această organizație a fost un mijloc de luptă, în condițiile când în țară reacțiunea sprijinea organizațiile fasciste, când agenți hitleriști travestiți în turiști se infiltrau. La 1 ianuarie 1936, în locuința lui Vasile Iliu din strada Craiovei nr. 100 s-au adunat 25 de persoane sub pretextul serbării onomasticii. În fond s-a propus constituirea Blocului Democratic, avînd ca președinte pe Petre Năstăsescu, iar ca secretar a fost desemnat Constantin Stănescu. După aceea s-au organizat întruniri cu Petre Constantinescu-Iași, la București, președintele Blocului Democratic pe țară care a dat indicații pentru activitatea politică a organizației din Pitești. Primul sediu al organizației Blocul Democratic din Pitești a funcționat pe strada 1 Mai nr. 2, în imobilul lui Victor Lehrer. Timp de câteva luni de zile au fost organizate mai multe întruniri publice. Greutățile erau nemăsurat de mari din cauza prigonirilor poliției ce supraveghea fiecare întrunire. Agenții poliției umblau din atelier în atelier și împreună cu elementele fasciste amenințau și persecutau cetățenii participanți la întrunirile Blocului Democratic. Existența organizației Blocului Democratic, pătrunderea în conștiința oamenilor, le dădea speranța că există încă o organizație de luptă pentru interesele păcii și dreptății sociale. Antifasciștii se bazau pe propriile lor puteri, pe curajul și convingerile lor, dar aveau de luptat împotriva unor forțe înarmate, ce dispuneau de toate mijloacele și care puteau lovi din toate părțile. Văzînd că influența Blocului Democratic crește, reacțiunea devine mai violentă, trimițînd agenți să urmărească zi și noapte și să păzească sediul acestei organizații. Astfel că, pe la sfîrșitul anului 1936, poliția i-a sigilat sediul și agenții însoțiți de legionarii ce stăteau la pîndă, au încărcat mobilierul în camioane, sub privirile îndurerate și protestele îndîrjite ale democraților din Pitești. Comisarul Petreanu Victor în fruntea unei patrule mititare și a unei brigăzi de poliști a început să violeze locuințele antifasciștilor și a confiscat în mod samavolnic documentele organizației Blocului Democratic. Arestările și anchetele organizate de polițaiul

Guther, urmate de arest și judecată la tribunal, al cărui complet era format din primul procuror Tomiță Popescu, Mihai Marmulea, judecător de instrucție și Guther, a urmărit să pună capăt activității Blocului Democratic. Intelectualii democrați din Pitești, Chiriac Constantin, Stănescu Constantin și alții, au protestat cu hotărîre și au depus multă stăruință pentru eliberarea lui Năstăsescu Petre și Valotzi Francisc. În 1937 s-a înaintat o acțiune către Ministerul de Interne, prin care se arăta că măsurile luate de poliție și închiderea sediului Blocului Democratic contraveneau art. 25 din Constituție, care prevedea libertăți politice, libertatea scrisului și a întrunirilor pentru toate categoriile sociale. Soliceră cu hotărîre anularea măsurilor luate de poliție și tribunal.

În orașul Cîmpulung, acționau pe linie antifascistă Iulian Vasilescu, N. Bercaru, A. Nicolaescu, I. Mincu și Mitu Constantin. Ei demascau politica organizațiilor fasciste și sprijinul acordat de cercurile reacționare din partidele istorice în propaganda de pregătire a unui nou război.

Comuniștii au susținut o politică de unire a tuturor forțelor patriotice antifasciste, pentru un regim democratic, capabil să se opună expansiunii Germaniei hitleriste și promovarea unei atitudini realiste față de Uniunea Sovietică. Printre materialele de propagandă răspindite de comuniștii din Cîmpulung erau : „Brazda țaranului“, „Jos regele“ și revista „Tînărul leninist“. Acestea erau depozitate, în mod secret, la cinematograful Jinga din oraș sau cafeneaua Europa și apoi difuzate. Comuniștii au găsit puncte comune în anumite perioade cu membri ai P.N.T. și ai altor grupări, cu privire la împiedicarea activității organizațiilor fasciste. Cu ocazia manifestației politice organizate de P.N.T. la București, în vara anului 1937, au participat și comuniștii din Pitești și Cîmpulung-Muşcel, dar cu lozincile lansate de P.C.R. „Vrem pace“, „Jos războiul“, „Trăiască pacea cu U.R.S.S.“, „Trăiască Partidul Comunist“.

În 1938 s-a publicat în ziare cuprinsul proiectului Constituției carliste, urmînd ca într-o zi de joi și duminică să se facă votarea. Această constituție lovea în drepturile democratice și în cuceririle oamenilor muncii. Antifasciștii din Pitești au luat atitudine împotriva prevederilor acestui proiect, care nega regimul parlamentar și consultarea poporului, mai ales că articolul 4 dădea depline puteri regelui, să declare oricînd și împotriva oricui război, iar poporul să fie legat de miini și de picioare, să nu poată spune nici un cuvînt. Comuniștii au lansat cuvîntul de ordine, să se pronunțe pentru anularea votului, să nu se aprobe noua constituție. Printre democrații din Pitești unii sau manifestat împotriva constituției în mod fățiș, deși au urmat arestări împotriva lor.

Legătura dintre organizația de partid din Cîmpulung și centru, s-a făcut în anul 1937 prin Tănase Borțoi, Petre Năstăsescu și Constantin Agiu, ultimul vizitînd de două ori, în 1939—1940 și organizația din comuna Stîlpeni. Pe linia sprijinului în munca cu femeile, a sosit în 1938 la Cîmpulung Stela Moghioroș, care a scos în evidență metodele ce trebuiau folosite pentru antrenarea femeilor în activitatea organizațiilor de masă, împotriva războiului, pentru pace și libertate. Cu difuzarea materialelor de propagandă și organizarea muncitorilor tîmplari în sindicate era însărcinat Nicolae Bercaru.

Începutul dictaturii regale, desființarea celor 19 partide politice existente în țară, a atras după sine o intensificare a reacțiunii și dezlănțuirea bandelor de legionari înarmați împotriva democraților. În aceste condiții grele de luptă, Lucrețiu Pătrășcanu a sosit la Pitești și a descris grupului de comuniști de aici noua situație creată, masacrele săvârșite împotriva comuniștilor și a intelectualilor progresiști. Lucrețiu Pătrășcanu a indicat metode de luptă adecvate noilor condiții în care activa Partidul Comunist, pentru o legătură permanentă cu masele și în același timp ferirea cadrelor de sălbăticia atacurilor poliției și a organizațiilor fasciste. Astfel, era evitată eșirea împreună pe străzi a mai multor cadre de partid, iar legăturile se asigurau prin înfîlțiri personale și la ore potrivite. Pe străzi treceau în marș coloane de fasciști înarmați și orice om cu vederi democratice era în pericol de a fi asasinat. În aceste împrejurări tulburi, de nesiguranță, Lucrețiu Pătrășcanu a produs o puternică impresie asupra antifasciștilor din Pitești cu care a venit în contact, atît prin ținuta și gîndul său lucid, cît și prin curajul plin de demnitate, față de pericolul ce-l pîndea din partea poliției. Pe fața lui nu se trăda nici un fel de teamă, iar pe lîngă vorba sa blindă și calculată, se manifesta puterea convingerii sale, în țelul eliberării poporului român, în viitorul socialist al României.

În condițiile cînd România intra tot mai mult în sfera de interese ale Germaniei fasciste, cînd datorită cercurilor guvernante s-a încheiat, în martie 1939, Tratatul economic Româno-german, clasa muncitoare în frunte cu P.C.R. a privit această politică cu ostilitate, căci era menită să subordoneze economia României, Germaniei hitleriste, să știrbească suveranitatea și independența țării. Pericolul asupra României s-a mărit. Polonia a fost atacată la 1 septembrie 1939, la 3 sept. a intrat în război Franța și Anglia, în timp ce guvernul român rămînînd în expectativă a declarat la 7 sept. neutralitatea țării. Sub influința P.C.R. diverse categorii sociale, țărani, intelectuali, meseriași, au protestat împotriva agresiunii hitleriste, în diferite părți ale Europei și s-au pronunțat în sprijinul popoarelor austriac, cehoslovac și polonez, lăsate pradă Germaniei de către marile puteri europene. În comuna Livezeni și Rădești, Vasile Tudose, activînd pe linia U.T.C. aducea diverse broșuri, manifeste și alte materiale cu ocazia sosirii sale în satul Pițigaia, ce ținea de comuna Rădești. În anul 1940 el a înminat lui Radu Vochin material de propagandă antifascist, care a fost difuzat printre muncitorii Întreprinderii forestiere din Stilpeni. Prin activitatea lui Radu Vochin și a fraților Manda, a fost zădărnicită acțiunea legionară din comunele Rădești și Stilpeni, de a trimite în Germania tineri de 15—18 ani sub diferite motive.

După moartea lui Radu Ionescu la 15 decembrie 1939 — vechi membru al Partidului Comunist — au fost dezgropați banii lăsați de el în sumă de 64.000, moștenire partidului, împreună cu nota scrisă de mîna lui, cu creion roșu. În acel timp conducerea partidului a trimis la Pitești pe Lucrețiu Pătrășcanu, care a explicat membrilor organizației locale de partid greutățile prin care trecea partidul și criza financiară de care suferea. Comuniștii din Pitești au hotărît să predea către conducerea partidului suma de bani lăsată de Radu Ionescu. Petre Năstăsescu vizita pe Lucrețiu Pătrășcanu într-o locuință în București pe

strada Polonă nr. 100 la etaj. Radu Ionescu înainte de a muri făcuse act de vânzare, pe casa lui, din strada Exercițiu nr. 122 bis din Pitești, pe numele a trei membri de partid din oraș. Această casă a fost vindută cu 60.000 lei, iar banii, trimiși partidului pe Constantin David.

Abnegația și vigoarea luptei antifasciștilor, conduși de comuniști se datora păstrării în inimile și conștiința lor revoluționară, a sentimentului dreptății și libertății, moștenit din generație în generație, de la străbuni. Antifasciștii erau strîns legați de soarta poporului, de cauza propășirii patriei, pe calea progresului economic și social, independenței și suveranității naționale.

LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU ET LES ANTIFASCISTES D'ARGÈŞ

R É S U M É

A Pitești, Lucrețiu Pătrășcanu était connu comme un militant d'élite du Parti Communiste, ayant une activité remarquable. Pendant les années 1930—1940 il a été envoyé plusieurs fois par les dirigeants du parti afin d'aider la lutte antifasciste du département d'Arges. Il y venait accompagné parfois par Constantin Agiu et par d'autres antifascistes. Lucrețiu Pătrășcanu était respecté parmi les intellectuels d'Arges pour ses convictions démocratiques, pour son intelligence et sa culture. Il a réussi ainsi à créer un groupe d'intellectuels antifascistes qui ont aidé les actions du parti pendant la période de l'illégalité. Ainsi, sous la direction du P.C.R. (Parti Communiste Roumain) on a édité la brochure intitulée „Le procès des antifascistes“, ayant un tirage de 3.000 exemplaires qui ont été expédiés à Bucarest, Brașov et Cluj, on a fondé le journal local „L'homme libre“, qui démasquait la propagande fasciste, on a diffusé le journal „Scinteia“ et des manifestes du Comité Central du Parti Communiste Roumain — ainsi qu'un manifeste du Comité départemental Argeș du parti, adressé aux ouvriers textileux. On a accordé l'aide et on a organisé les actions des mineurs de la mine de charbon „Bătaia“ de Schitu-Golești, des textileux de Găvana, ainsi que celles des paysans de Stîlpeni, Rădești et d'autres communes situées sur la vallée Riul Doamnei. D'importantes actions antifascistes ont eu lieu à Cîmpulung et Pitești, consistant dans la collecte des signatures et la participation aux démonstrations contre le guerre, par la fondation de l'organisation „Le bloc démocratique“. A Cîmpulung ont été répandus des matériaux de propagande : „Le sillon du paysan“, „A bas le roi“ et la revue „Le jeune léniniste“.

Dans les rudes conditions de la dictature royale et celle des bandes des légionnaires, Lucrețiu Pătrășcanu est venu à Pitești où il a expliqué au groupe communiste la véritable situation qui s'était créée. Il a indiqué les meilleures méthodes à suivre dans les nouvelles conditions dans

lesquelles luttait le Parti Communiste, pour maintenir une liaison permanente avec les masses et, en même temps, pour protéger les cadres contre les excès barbares de la police et des organisations fascistes.

Dans ces circonstances troubles et pleines d'incertitude, Lucrețiu Pătrășcanu a exercé une puissante influence sur les antifascistes d'Arges par sa lucidité, son courage et sa dignité, son mépris vis-à-vis des dangers et des risques qui découlait de la part de la police. Sur sa figure on ne laissait aucune crainte et sa parole calme laissait comprendre la force de ses convictions dans le but du parti — l'élaboration du peuple et l'avenir socialiste de la Roumanie.

L'activité des antifascistes d'Arges s'est déroulée dans le contexte général de la lutte du peuple entier, guidé par l'initiative du Parti Communiste Roumain.